

Mohammad Hossein Shahryar Through the Lens of Scholarly Analysis: A Co-Word Study of Persian Articles

Hamid Ahmadi ¹

Received: December, 17, 2024; Revised: March, 13, 2025

Accepted: March, 20, 2025; Published: September, 1, 2025

Abstract

Purpose: The present study aims to identify the dimensions and conceptual network of Shahryar studies

Methodology: The applied study was conducted using co-word analysis, clustering, and network analysis techniques. The study population comprised 719 articles published from 1316 to October 1403 (1937–2024). Persian databases served as the primary sources, and scientometric software tools were employed for preprocessing and analysis.

Findings: The results identified 875 concepts within Shahryar studies. Furthermore, the knowledge in this domain was organized into 21 independent conceptual clusters. The conceptual map demonstrated that the network consists of 240 nodes, connected by 672 links. The resulting network exhibits a density score of 0.0996, indicating a fragmented structure with limited interconnectivity among concepts. Additionally, Shahryar studies were comparatively examined alongside 82 other poets across 149 shared concepts.

Conclusion: To date, Shahryar studies have addressed themes such as religious and ritualistic motifs, social themes, elements of naturalism, expressions of nationalism, mystical reflections, Persian ghazals, manifestations of resistance and endurance literature, human ethical traits, aesthetics, local and indigenous metaphors, moral advice, lyrical literature, nostalgia in poetry, stylistics, allusions, romantic themes, symbolism, mythological analysis, and semantic word studies.

Value: Shahryar's works reflect social, cultural, and mystical concerns, offering a multifaceted model that can inform the design of cultural and academic programs.

Keywords: *Mohammad Hossein Shahryar, Shahryar Studies, Co-Word Analysis, Concept Clustering, Conceptual Network Analysis*

How to Cite:

Ahmadi, H. (2025). Mohammad Hossein Shahryar Through the Lens of Scholarly Analysis: A Co-Word Study of Persian Articles. *Journal of Knowledge-Research Studies*, 4 (2): 91-110.

Doi: [10.22034/jkrs.2025.65067.1127](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.65067.1127)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19566.html?lang=en

Article Type: Original Article

©The Author(s)

Publisher: University of Tabriz

E-ISSN: [2821-045X](#)

The paper is an open access and licensed under the Creative Commons CC BY NC license.

1. Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran (Corresponding Author) hamid_ahmadi@razi.ac.ir

Extended Abstract

Introduction: Mohammad Hossein Behjat Tabrizi, known as Shahryar, is a prominent contemporary Iranian poet who wrote in both Persian and Azerbaijani Turkish. Analyzing Shahryar's works and life provides insights into his intellectual framework, the dynamics of his poetry, and the conceptual networks within his scholarship. This study categorizes key themes, identifies emerging concepts, and highlights the breadth of research topics. Given the extensive body of research on Shahryar, a fresh analytical approach is essential. Exploring the conceptual domain of Shahryar studies offers researchers a clearer understanding of his literary trajectory and paves the way for future investigations into his works.

Purpose: This study aims to explore the conceptual dimensions of Shahryar studies to gain a deeper understanding of his literary and scholarly persona, identify key concepts in the critique of his works, analyze comparative literature, cluster research areas, and map the conceptual network in Shahryar research.

Methodology: : This applied study employed co-word analysis, clustering, and network analysis techniques. The study population comprised 719 articles published between 1316 to October 1403 (1937–2024). Persian databases as the primary research sources, and preprocessing and analysis were conducted using scientometric software tools.

Findings: The co-word analysis of these studies identified 873 concepts or keywords. Of these, over 72% (637 concepts) appeared only once, while approximately 70 concepts had frequencies ranging from 5 to 200 occurrences. The most frequently occurring concepts pertain to the comparative study of Shahryar's poetry, including themes such as "Ghazals," "Stylistics," "Critical analysis of the Heydar Baba Salam poem," his influence by prominent Iranian poets, "Romantic themes," "Biography," "Memoirs," "Naturalism in his poems," as well as "Romanticism," "Music," "Social themes in his poetry," "Qasidas," "Turkish poems," and "Resistance literature." These themes exhibit notably higher frequencies compared to other concepts in Shahryar research. Furthermore, intelligent clustering produced 21 primary conceptual clusters within the field of Shahryar studies.

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 2

Serial Number 12

Table 1. The Conceptual Clusters Identified in Shahryar Studies

Cluster No.	Cluster Title
1	Comparative Literature and Religious Themes in Shahryar's Poetry
2	Manifestations of Naturalism in Shahryar's Poetry
3	Expressions of Nationalism in Shahryar's Poetry
4	Mystical Reflections in Shahryar's Poetry
5	Persian and Azerbaijani Ghazals in Shahryar's Poetry
6	Themes of Resistance and Endurance in Shahryar's Poetry
7	Human Ethical Traits in Shahryar's Poetry
8	Inner Music, Ethics, and Aesthetics in Shahryar's Poetry
9	Local and Indigenous Metaphors in Shahryar's Poetry
10	Moral Advice in Shahryar's Poetry
11	Lyrical Literature in Shahryar's Poetry
12	The Place of Contemporary Literature in Shahryar's Poetry
13	Nostalgia in Shahryar's Poetry
14	Stylistics of Shahryar's Poetry
15	Allusions and Literary Devices in <i>Divan-e Shahryar</i>
16	The Epic <i>Heydar Babaya Salam</i> by Shahryar
17	Symbolism in Shahryar's Poetry
18	Romantic Themes in Shahryar's Poetry
19	Symbolism and Mythology in Shahryar's Poetry
20	Social Themes and Approaches in Shahryar's Poetry
21	Semantic Word Studies in Shahryar's Poetry

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Vol 4

Issue 2

Serial Number 12

The conceptual network of Shahryar studies comprises 240 nodes and 672 connections among the identified concepts. The overall network density is 0.0996, indicating a relatively sparse structure with limited interconnectivity among concepts. The analysis revealed 63 key connections with the highest co-occurrence frequencies, notably between "Poetry - Comparative Literature," "Hafez-Comparative Literature," and "Hafez-Ghazals." The concept "Poetry" exhibits the highest degree centrality (1.115), followed by "Comparative Literature" (0.505) and "Ghazals" (0.403), designating them as the most influential nodes within the conceptual network. According to the betweenness centrality index, the concepts "Poetry" (15.734), "Hafez" (4.279) and "Ghazals" (2.212) play the most pivotal roles in connecting various conceptual clusters, serving as bridges that facilitate knowledge flow across the network. Furthermore, based on the closeness centrality index, "Social themes" (51.627), "Heydar Baba Salam" (51.244), and "Nature" (50.123) demonstrate high levels of influence due to their close proximity to central nodes, highlighting their conceptual importance in the structure of Shahryar studies.

Extensive research on Shahryar has predominantly been conducted in the form of comparative literary studies, involving both Iranian and international poets and writers. Among these, the strongest intertextual connections have been identified between Shahryar's works and those of Hafez Shirazi. Additionally, comparative analyses have linked Shahryar's works with poets such as Nima Yooshij, Saadi, Rahi Moayeri, Al-Jawahiri, Ebrahim Golestan, and Nizami Ganjavi. To date, Shahryar studies have engaged in comparative research with 82 poets and writers, examining 149 shared concepts across these studies. The most frequently addressed concepts include nostalgia, influence, social themes, aesthetics, perspectives, social romanticism, ghazals, mystical literature, Imam Ali (AS), Heydar Baba Salam, stylistics, contemporary Iranian poetry, naturalism, nationalism, music, mystical literature, the one-dimensional human, translation, poems, shared themes, ethics, and resistance literature. Moreover, the highest number of comparative studies -covering

21 shared concepts- has been conducted with Hafez, followed by 13 concepts with Nima Yooshij and Al-Jawahiri, and 11 concepts with the poet Ilya Abu Madi.

Conclusion: To date, Shahryar studies have been documented in 719 scholarly articles, identifying approximately 875 distinct concepts encompassing both literary and social themes. Mohammad Hossein Shahryar, a bilingual poet (Persian and Azerbaijani Turkish), is celebrated for his mastery of classical poetic forms and his engagement with mystical, romantic, and social-religious themes. His renowned work, Heydar Babaya Salam, epitomizes a deep sense of nostalgia, cultural memory, and regional identity. This study identified 21 major thematic clusters, including religion, naturalism, nationalism, mysticism, and resistance literature. The conceptual network revealed through co-word analysis appears fragmented, with roughly 60 core concepts forming limited but meaningful interconnections (network density: 0.0996). Comparative analyses have established strong intellectual ties between Shahryar and poets such as Hafez, Rumi, Saadi, and Nima Yooshij, particularly across themes of mysticism, nationalism, and poetic innovation. His affinities with contemporary poets such as Ebtehaj, Farrokhzad, and Akhavan-Sales also underscore shared concerns with modernity and social expression. Overall, the co-word analysis employed in this study has deepened the understanding of thematic evolution within Shahryar scholarship, offering a comprehensive foundation for future research and encouraging further exploration into the interdisciplinary and conceptual dimensions of his literary legacy.

Value: Shahriyar's works reflect profound social, cultural, and mystical dimensions, offering a multifaceted model that can serve as a valuable resource for cultural and academic program development. His poetry and writings provide a rich foundation for scholarly inquiry, engaging with themes that resonate across a wide range of humanities and social science disciplines. This intellectual and thematic versatility establishes Shahryar's oeuvre as a significant reference point for both researchers and educators.

References

- Abbasi, H. , Hosseininia, G. H., & Davari, A. (2021). Conceptual Mapping of Employees' Entrepreneurial Behavior in Government Organizations Using a Scientometric Approach. *Journal of Executive Management*, 13(26), 193-220. <http://doi.org/10.22080/jem.2021.19737.3333> [In Persian]
- Ahmadi, H. & Osareh, F. (2017). Examining Concepts, Definitions, and Functions of Co-word Analysis. *National Studies in Librarianship and Information Organization*, 28(1), 125-145. <https://www.sid.ir/paper/224340/fa> [In Persian]
- Alizadeh, J. (2005). Memoir of Seyyed Mohammad Hossein Shahriar: The Yearbook of Shahriar's Life, Introduction and Criticism. *Bukhara*, 43, 357-348. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/434587> [In Persian]
- Arian, H., Aqdai, T., & Sajjadi, S. A. M. (2015). Analysis of some mystical narrations and allusions in Shahriar's poetry. *Islamic Mysticism*, 12(44), 287-308. <https://en.civilica.com/doc/1311643/> [In Persian]
- Ghasemi-Golafshani, A. A. (2010). The necessity for the Azerbaijani people to pay more attention to Shahriar's pro-Iranianism. *Shahriar Studies*, 7 (25), 227-234. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1738290/> [In Persian]
- Ghaybi, S. M. R., & Bamdadi, B. (2011). A stylistic study of Shahriar's Persian poems. *Shahriar Studies*, 8 (32), 83-112. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1816443> [In Persian]

Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)

Vol 4

Issue 2

Serial Number 12

- Gholam, M. (2010). Professor Mohammad Hossein Shahriar, the beloved poet of the Iranian nation and Shahriar, the king of the hearts of Persian-speaking people and Persian-speaking Turks of the world. *Shahriar Studies*, 7 (25), 435-464. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1746953> [In Persian]
- Goldman, A.W, & Kane, M. (2014). Concept mapping and network analysis: an analytic approach to measure ties among constructs. *Evaluation and program planning*. 47, 9-17. <http://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2014.06.005>
- Habibi, M. (2017). A Sociological Look at the Poetry Collection of Master Shahriar. *Shahriar Studies*, 8 (33), 732-663. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1817107> [In Persian]
- Maditati, D.R., Munim, Z. H., Schramm, H-J.& Kummer, S. (2018). A review of green supply chain management: from bibliometric analysis to a conceptual framework and future research directions. *Resources, Conservation & Recycling*, 139, 150-162. <http://doi.org/10.1016/j.resconrec.2018.08.004>
- Mohseni, M. B. (2018). Professor Shahriar (student of the Velayat School). *Shahriar Studies*, 4 (19), 346-357. <http://noo.rs/9Ldez> [In Persian]
- Mousavi Jerukani, S. H. (2019). Shahriar's Career in Iran. *Shahriar Studies*, 7 (25), 37-60.
- Mozaffari, S. (2019). Shahriar and the Nostalgic Approach Based on the Poem "Heydar Baba Salam". *Shahriar Studies*, 7 (27), 293-306. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1738483> [In Persian]
- Na'naforoush, F. (2018). Shahriar's Poetry Style and Thought. *Shahriar Studies*, 4 (19), 378-415. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1817438> [In Persian]
- Pourasiyab Dizaj, T. (2017). The Effectiveness of Azerbaijani Culture in Shahriar's Turkish Poems. *Shahriar Studies*, 3 (13), 82-75. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1816850> [In Persian]
- Rathi, M. (2017). Style and Some Characteristics of Shahriar's Poetry. *Shahriar Studies*, 3 (12), 1-10. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1816678> [In Persian]
- Sabri, H. (2010). Shahriar and Music First. *Shahriar Studies*, 7(25), 193-202. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1738288> [In Persian]
- Sardoui, F. (2017). A Study of Social Issues in Shahriar and Forough Farrokhzad's Poetry Collection. *Ormozd*, (54), 174-158. <https://sid.ir/paper/403399/en> [In Persian]
- Sefidgar Shahaanghi, H. (2017). Elements of Azerbaijani folklore in the Turkish Divan of Master Shahriar. *Shahriar Studies*, 3(12), 517-544. <https://www.magiran.com/paper/1698944> [In Persian]
- Seyyed Sadri Miyaneh, S. (2009). An Untold Story of the Life of Master Shahriar. *Hafez*, 62, 26-27. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/467925> [In Persian]
- Shokati, A. (2010). Heydar Baba, Interpreter of Shahriar's Strangeness. *Literature and Local Languages of Iran*, 6(3), 87-110. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1712385> [In Persian]
- Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2017). Citation-based clustering of publications using CitNetExplorer and VOSviewer. *Scientometrics*, 111(2), 1053-1070. <http://doi.org/10.1007/s11192-017-2300-7>
- Vand Nowruz, J. (2017). A Study and Analysis of the Persian Poetry Collection of Professor Shahriar in Terms of Attention to Social Dimensions in Persian and Turkish Poetry. *Shahriar Studies*, 3(15), 283-362. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1817034> [In Persian]
- Yang, Y., Wu, M., & Cui, L. (2012). Integration of three visualization methods based on co-word analysis. *Scientometrics*, 90(2), 659-673. <http://doi.org/10.1007/s11192-011-0541-4>

**Journal of
Knowledge-Research
Studies (JKRS)**

Vol 4

Issue 2

Serial Number 12

محمدحسین شهریار در آینه تحلیل دانش پژوهی: تحلیل هم‌واژگانی مقالات

فارسی

حمید احمدی^۱

۱. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول)

hamid_ahmadi@razi.ac.ir

تاریخ بازنگری: ۲۳ اسفند ۱۴۰۳

تاریخ دریافت: ۲۷ آذر ۱۴۰۳

تاریخ انتشار: ۱۰ شهریور ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۳۰ اسفند ۱۴۰۳

چکیده:

هدف: هدف پژوهش حاضر، شناخت ابعاد و شبکه مفهومی آثار شهریار پژوهی است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از لحاظ هدف جزء پژوهش‌های کاربردی است و با فنون تحلیل هم‌واژگانی، خوشه‌بندی و تحلیل شبکه اجرا شده است. جامعه مورد مطالعه شامل ۷۱۹ مقاله از سال ۱۳۱۶ تا مهر ۱۴۰۳ است. ابزار پژوهش، شامل پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی است و برای پیش‌پردازش‌ها و تحلیل‌ها از نرم افزارهای حوزه علم‌سنجی استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد در حوزه دانش شهریار پژوهی (مقالات)، ۸۷۵ مفهوم شناسایی شد. همچنین دانش این حوزه در ۲۱ خوشه مفهومی مستقل قرار می‌گیرد. ترسیم نقشه‌ی مفهومی نشان داد تعداد گره‌های شبکه ۲۴۰ الگو یا نود است و تعداد پیوندها و یا لینک‌های برقرار شده مفاهیم ۶۷۲ پیوند می‌باشد که شبکه شکل گرفته با نمره تراکم ۰/۰۹۹۶ شبکه‌ی گسسته است و مفاهیم آن کمتر باهم ارتباط برقرار کرده‌اند. همچنین دانش شهریار پژوهی با ۸۲ شاعر در ۱۴۹ مفهوم مورد مطالعه تطبیقی قرار گرفته است.

نتایج: دانش شهریار پژوهی تا به امروز در مضامین مذهبی و آیینی، مضامین اجتماعی، جلوه‌های طبیعت‌گرایی، مظاهر ملی‌گرایی، جلوه‌های عرفانی، غزل‌های فارسی، جلوه‌های ادبیات مقاومت و پایداری، ویژگی‌های اخلاقی انسان، زیبایی‌شناسی، استعاره‌های بومی و محلی، اندرزهای اخلاقی، ادبیات غنائی، نوستالژی اشعار، سبک‌شناسی، تلمیحات، مضامین عاشقانه، سمبولیسم، اسطوره‌شناسی، و واژه‌شناسی معنایی مورد پژوهش و مطالعه تطبیقی قرار گرفته است.

اصالت و ارزش: آثار شهریار بازتاب دغدغه‌های اجتماعی، فرهنگی، عرفانی، الگوی چندوجهی ارائه می‌دهد که می‌توان از آن برای طراحی برنامه‌های فرهنگی و دانشگاهی و زمینه مطالعات پژوهشگران قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: محمدحسین شهریار، شهریار پژوهی، تحلیل هم‌واژگانی، خوشه‌بندی مفاهیم، تحلیل شبکه مفهومی

چگونه به این مقاله استناد کنیم؟

احمدی، حمید (۱۴۰۴). محمدحسین شهریار در آینه تحلیل دانش پژوهی: تحلیل هم‌واژگانی مقالات فارسی. نشریه

مطالعات دانش پژوهی، ۴ (۲): ۹۱-۱۱۰.

Doi: [10.22034/jkrs.2025.65067.1127](https://doi.org/10.22034/jkrs.2025.65067.1127)

URL: https://jkrs.tabrizu.ac.ir/article_19566.html

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

ناشر: دانشگاه تبریز

© نویسندگان

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کپی‌توقا مانر قابل استفاده است.

محمدحسین بهجت تبریزی، معروف به شهریار، شاعر معاصر ایرانی است که به زبان‌های فارسی و ترکی آذربایجانی شعر سروده است. اشعار او، با زیبایی‌های زبانی و عمق فلسفی، مضامین عاشقانه، عارفانه و ملی را در بر می‌گیرد و او را به‌عنوان پلی میان سنت و تجدد در ادبیات معاصر معرفی می‌کند (غلام، ۱۳۹۹؛ موسوی جورکانی، ۱۳۹۹). شهریار به دلیل تلفیق سنت و نوآوری و ارتباط عمیق با مخاطبان، همواره موردتوجه پژوهشگران حوزه‌های ادبیات، زبان، فلسفه و عرفان بوده است. پژوهش‌های انجام‌شده درباره آثار و زندگی او شبکه‌ای درهم‌تنیده از مفاهیم ادبی، اجتماعی، و فرهنگی را آشکار می‌سازد. تحلیل دانش‌پژوهی آثار و زندگی شهریار، به شناخت ساختار فکری او، بررسی اجزای دقیق، پویایی دانش، ترسیم شبکه‌های مفهومی، دسته‌بندی مفاهیم و شناسایی زمینه‌های نوظهور کمک می‌کند. با توجه به حجم گسترده پژوهش‌ها درباره شهریار، تحلیل محتوای آثار او با نگرشی جدید اهمیت دارد. این تحلیل، دورنمایی از مسیر فکری و ادبی شهریار را نشان می‌دهد و زمینه‌های جدیدی برای مطالعات آینده فراهم می‌کند.

این پژوهش باهدف شناخت ابعاد مفهومی آثار شهریار پژوهی انجام شده است تا مفاهیم توصیفگر شخصیت ادبی و علمی شهریار، مفاهیم پرکاربرد در نقد آثارش، زمینه‌های پژوهشی و شبکه مفهومی پژوهش‌های مرتبط با او را بررسی کند. در این مطالعه، مفاهیم نوظهور، هم‌رخدادی و خوشه‌بندی مفاهیم تحلیل شده و شبکه مفهومی حوزه شهریار پژوهی ترسیم می‌شود. این تحلیل به پژوهشگران کمک می‌کند تا زمینه‌های مطالعاتی جدیدی را شناسایی کرده و اشعار شهریار را با شاعران دیگر در داخل و خارج از ایران مقایسه کنند. در این راستا این پژوهش به پرسش‌های زیر پاسخ می‌دهد.

۱. مفاهیم پربسامد در حوزه دانش شهریار پژوهی چه مفاهیمی هستند؟
۲. حوزه دانش شهریار پژوهی در چند خوشه مفهومی قرار می‌گیرند؟
۳. ساختار شبکه مفهومی حوزه دانش شهریار پژوهی چگونه ترسیم شده است؟
۴. مطالعات و ادبیات تطبیقی حوزه دانش شهریار پژوهی چگونه است؟

۲- پیشینه پژوهش

پژوهش‌های مرتبط با تحلیل هم‌واژگانی یا هم‌رخدادی واژگان، خوشه‌بندی اطلاعات و شبکه مفهومی، اهمیت فزاینده‌ی این روش‌ها را در حوزه علم‌سنجی نشان می‌دهند. عباسی و همکاران (۱۴۰۰) و مدیتاتی^۱ و همکاران (۲۰۱۸) کاربردهای این روش‌ها را در مطالعه ساختار فکری نویسندگان و پژوهشگران، تحلیل پویایی علم و بررسی روابط مفهومی در متون و اسناد بررسی کرده‌اند. این روش‌ها با تجزیه و تحلیل آماری مقالات بر اساس واژه‌های کلیدی، ارتباط میان مدارک را نشان می‌دهند و پویایی علم در یک حوزه خاص را مشخص می‌کنند. احمدی و عصاره

(۱۳۹۶) به کاربرد این روش‌ها در ترسیم شبکه‌های مفهومی، کشف الگوهای برجسته و شناسایی مفاهیم پرکاربرد در یک حوزه علمی اشاره می‌کنند.

شبکه‌های مفهومی در حوزه‌هایی مانند علوم شناختی و هوش مصنوعی برای مدل‌سازی روابط معنایی بین مفاهیم و آشکارسازی روابط پنهان واژگان استفاده می‌شوند (گلدمن و کین^۱، ۲۰۱۴؛ یانگ^۲ و همکاران، ۲۰۱۲). شاخص‌های مرکزیت مانند درجه، بینابینی، نزدیکی و بردار ویژه در تحلیل این شبکه‌ها کاربرد دارند (فو و همکاران، ۲۰۱۸). خوشه‌بندی اطلاعات نیز، که در آمار و علوم کامپیوتر توسعه یافته، به کشف روابط بین موضوعات و پیگیری پیشرفت حوزه‌های پژوهشی کمک می‌کند (ون ایک و والترمن^۳، ۲۰۱۷). با این حال، تحلیل روابط مفهومی در حوزه‌های میان‌رشته‌ای یا آثار یک نویسنده، فرایندی پیچیده و نیازمند درک عمیق است. این چالش‌ها در روش‌هایی مانند تحلیل محتوا نیز وجود دارد، اما ادامه این پژوهش‌ها به تقویت و مدیریت دانش در حوزه‌های مختلف کمک می‌کند. به‌طور کلی، تحلیل هم‌واژگانی و خوشه‌بندی، ابزارهایی قدرتمند برای درک ساختار فکری و روابط مفهومی در حوزه‌های علمی و ادبی هستند.

پژوهش‌های متعددی به بررسی زندگی شخصی و ادبی محمدحسین شهریار پرداخته‌اند، زیرا زندگی پرفراز و نشیب او تأثیرات عمیقی بر شعرهایش گذاشته است. روابط عاطفی و تجربه‌های زیستی شهریار، به‌ویژه در قالب مضامین عاشقانه، عرفانی و ملی، در اشعار او بازتاب یافته‌اند. در این میان پژوهش‌هایی مانند مطالعات علیزاده (۱۳۸۳)، سید صدری میانه (۱۳۸۸)، غلام (۱۳۹۹) و محسنی (۱۳۹۷) به تحلیل این جنبه‌ها پرداخته و نشان داده‌اند که چگونه زندگی شخصی شهریار بر محتوای شعری او تأثیرگذار بوده است. این پژوهش‌ها نه تنها به زندگی فردی شهریار، بلکه به نقش او در تاریخ ادبیات معاصر ایران و تأثیرات اجتماعی و سیاسی او نیز توجه کرده‌اند، که نشان‌دهنده جایگاه ویژه شهریار در ادبیات ایران است.

از سوی دیگر، شهریار در قالب‌های مختلف شعری از جمله غزل، قصیده و مثنوی شعر سروده است. سبک شعری او اگرچه ریشه در ادبیات کلاسیک دارد، اما با زبانی ساده، روان و معاصر بیان شده است. این ویژگی باعث شده است که شعرهای او با طیف گسترده‌ای از مخاطبان ارتباط برقرار کند. پژوهش‌هایی مانند مطالعات غیبی و بامدادی (۱۴۰۰)، مظفری (۱۳۹۹)، نعنا فروش (۱۳۹۷) و راثنی (۱۳۹۶) به تحلیل سبک‌های شعری شهریار و مضامین غالب در اشعار او پرداخته‌اند. این پژوهش‌ها نشان می‌دهند که شهریار توانسته است با تلفیق سبک کلاسیک و زبان معاصر، موضوعات بومی و فرهنگی آذربایجان را به شیوه‌ای شاعرانه بیان کند. این جنبه از شعر شهریار در پژوهش‌هایی همچون قاسمی گل‌افشانی (۱۳۹۹)، سفیدگر شهنقی (۱۳۹۶) و حبیبی (۱۴۰۰) نیز مورد بررسی قرار گرفته است، که بر تأثیر فرهنگ و هویت آذربایجانی در اشعار او تأکید دارند.

1. Goldman & Kane

2. Yang

3. Van Eck & Waltman

یکی از عوامل اصلی محبوبیت شهریار، توانایی بی‌نظیر او در بیان مفاهیم عمیق و پیچیده با زبانی ساده و روان است. این ویژگی نه تنها باعث شده است که شعرهای او در میان فارسی‌زبانان محبوبیت گسترده‌ای پیدا کند، بلکه در میان مردم آذربایجان ایران، جمهوری آذربایجان و ترکیه نیز به‌عنوان شاعری تأثیرگذار شناخته شود. به‌ویژه منظومه ترکی «حیدر بابا سلام»، که از شاخص‌ترین آثار شهریار محسوب می‌شود، توانسته است با بهره‌گیری از عناصر فرهنگی و نوستالژیک آذربایجان، ارتباط عمیقی با مخاطبان برقرار کند. پژوهش‌هایی مانند پورآسیاب دیزج (۱۳۹۶) و شوکتی (۱۳۹۹) به تحلیل این اثر پرداخته‌اند و نشان داده‌اند که چگونه شهریار با استفاده از زبان و فرهنگ بومی، توانسته است احساسات و خاطرات جمعی مردم آذربایجان را به تصویر بکشد. این پژوهش‌ها تأکید می‌کنند که «حیدر بابا سلام» نه تنها یک اثر ادبی، بلکه بازتابی از هویت فرهنگی و تاریخی منطقه است. علاوه بر این، شهریار به‌عنوان نماد فرهنگی و ادبی در ایران شناخته می‌شود. اشعار او به دلیل داشتن جنبه‌های هنری قوی، توجه موسیقی‌دانان و آهنگسازان را نیز به خود جلب کرده است. پژوهش صبری (۱۳۹۹) به بررسی جنبه‌های موسیقایی اشعار شهریار پرداخته و نشان داده است که بسیاری از اشعار او به دلیل ریتم و آهنگ درونی، قابلیت تبدیل به موسیقی را دارند. این ویژگی باعث شده است که شعرهای شهریار نه تنها در حوزه ادبیات، بلکه در عرصه موسیقی نیز تأثیرگذار باشند.

پژوهش‌های متعددی به تحلیل مضامین اشعار شهریار پرداخته‌اند، که نشان‌دهنده تنوع و غنای موضوعی در آثار اوست. این مضامین عمدتاً حول محور موضوعات عاشقانه، عرفانی، ملی و مذهبی شکل گرفته‌اند. اشعار شهریار درباره عشق به وطن و مردم ایران، بازتاب‌دهنده دغدغه‌های میهن‌پرستانه اوست و درعین حال، ارادت عمیق او به اهل بیت (ع) و جایگاه مذهب در شعرهایش، جنبه‌های معنوی و اعتقادی آثار او را برجسته می‌کند. این ترکیب منحصر به فرد از مضامین، زمینه‌های تحقیقاتی گسترده‌ای را فراهم کرده است. برای مثال، پژوهش‌هایی مانند ساردویی (۱۴۰۰) به بررسی جنبه‌های عرفانی و مذهبی اشعار شهریار پرداخته و نشان داده است که چگونه مفاهیم دینی و عرفانی در شعر او با عشق به وطن و مردم پیوند خورده است. از سوی دیگر، وند نوروز (۱۳۹۶) و آریان و همکاران (۱۳۹۴) بر تحلیل مضامین ملی و میهن‌پرستانه در اشعار شهریار تمرکز کرده‌اند و تأثیر رویدادهای سیاسی-اجتماعی بر شکل‌گیری این مضامین را بررسی نموده‌اند. این پژوهش‌ها به‌طور کلی نشان می‌دهند که شهریار توانسته است با تلفیق مضامین مختلف، اشعاری خلق کند که هم از نظر محتوایی غنی هستند و هم با مخاطبان خود ارتباط عمیقی برقرار می‌کنند.

نتایج پیشینه‌ها نشان می‌دهند که شهریار با استفاده از زبان ساده و روان، توانسته است مفاهیم عمیق عاشقانه، عرفانی و ملی را به‌گونه‌ای بیان کند که برای مخاطبان قابل‌درک و جذاب باشد. این ویژگی، همراه با توجه او به فرهنگ و هویت بومی آذربایجان، باعث شده است که شعرهای شهریار نه تنها در ادبیات فارسی، بلکه در ادبیات ترکی آذربایجانی نیز جایگاه ویژه‌ای پیدا کند.

بنابراین، می‌توان گفت که زندگی شخصی، تجربه‌های زیستی و تأثیرات فرهنگی شهریار به‌طور مستقیم بر سبک و محتوای شعری او تأثیر گذاشته‌اند، که این امر در پژوهش‌های متعدد به‌خوبی تحلیل و بررسی شده است.

۳- روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف جزء پژوهش‌های کاربردی است. زیرا از طریق نتایج به‌دست آمده می‌توان زمینه‌های مستعد پژوهش در مورد این شاعر را شناخت و ضمن جلوگیری از پژوهش تکراری، در برنامه‌ریزی‌های پژوهشی به‌خصوص در حوزه تحصیلات تکمیلی از آن بهره برد و از لحاظ روش جزء پژوهش‌های حوزه علم‌سنجی است که با فنون تحلیل هم‌واژگانی، خوشه‌بندی و تحلیل شبکه اجرا شده است. جامعه مورد مطالعه این پژوهش شامل کلیه مقاله‌های فارسی از سال ۱۳۱۶ تا مهر ۱۴۰۳ است. برای گردآوری داده‌ها از پایگاه‌های اطلاعاتی مقالات مجلات فارسی (نورمگز، مگ ایران، اس.آی. دی و ای. اس. سی)^۱ استفاده شد. امکانات و نحوه جستجو در پایگاه‌های مجلات در ایران متفاوت هستند. علاوه بر آن، تا حدودی از لحاظ پوشش موضوعی نیز اختلافاتی دارند. به‌نحوی که پایگاه «اس.آی.دی» کمتر حوزه علوم انسانی را پوشش می‌دهد و برعکس پایگاه «نورمگز» برای حوزه علوم انسانی و اجتماعی پایگاه مناسب‌تری است. پایگاه «مگ ایران» پایگاه عمومی است و مقالات متفرقه زیادی را پوشش می‌دهد. این پایگاه‌ها هم‌پوشانی زیادی در اشتراک مجلات دارند. با این وصف، برای جستجو در حوزه مورد پژوهش، از تمام راهکارهای جستجو برای دستیابی مقالات مرتبط با محمدحسین شهریار استفاده گردید. در مرحله اول در مجموع تمام پایگاه‌ها حدود ۱۵۰۰ مقاله استخراج شد. در مرحله بعدی با روش‌های معمول در نرم‌افزار word و excel هم‌پوشانی آن‌ها برطرف گردید. در نهایت ۷۱۹ مقاله کاملاً مرتبط با دانش شهریار پژوهی در این پژوهش انتخاب گردید. ملاک انتخاب، کیفیت داده برای تحلیل دقیق حوزه بوده و از نمونه‌گیری استفاده نشده است. شایان‌ذکر است برای انتخاب مفاهیم یا کلیدواژه‌ها فیلدهای اطلاعاتی وارد اکسل گردید و در مرحله بعد کلیه کلیدواژگان مقالات را رصد کرده و با عنوان مطابقت داده شد و در نهایت با پالایه و بعضاً نمایه‌سازی محقق ساخته در نهایت کلیدواژگان نهایی انتخاب گردید.

مراحل اجرای پژوهش شامل:

- گام اول استخراج مفاهیم یا واژگان از مدارک: در این پژوهش از روش متن‌کاوی با روش نیمه‌خودکار برای استخراج داده‌ها استفاده شد.
- گام دوم، آماده‌سازی و انتخاب نهایی مفاهیم: در این مرحله، معمولاً چهار عمل انجام می‌شود: یک‌دست‌سازی واژه‌ها، برچسب‌گذاری، تهیه سیاهه کلمات بازدارنده و انتخاب روشی برای انتخاب مفاهیم یا کلیدواژه‌های مهم از میان واژه‌های استخراج شده اولیه.

- گام سوم، ساخت ماتریس هم‌رخدادی واژگان: تحلیل ویژگی‌ها و شاخص‌های ماتریس هم‌رخدادی، مهم‌ترین مرحله از تحلیل هم‌رخدادی واژگان است. در این پژوهش، ساخت ماتریس هم‌رخدادی با استفاده از نرم‌افزار راور ماتریس انجام شد.

- گام چهارم، خوشه‌بندی، تحلیل و ترسیم نقشه‌های مفهومی با داده‌های هم‌رخدادی: خوشه‌بندی اطلاعات حوزه و ترسیم نقشه‌های مفهومی، یکی از خروجی‌های داده‌های هم‌رخدادی واژگان است. خوشه‌بندی نوعی دسته‌بندی و ایجاد نقشه‌های مفهومی، نوعی ترسیم ساختار حوزه تلقی می‌شود. در این پژوهش، برای اجرای گام چهارم از نرم‌افزارهای «یوسی آی نت»، «نت دراو» و «وس ویوتر» استفاده شده است.

۴- یافته‌ها

۴-۱- پاسخ به سؤال اول پژوهش: مفاهیم پربسامد در حوزه دانش شهریار پژوهی چه مفاهیمی هستند؟

یکی از یافته‌های این پژوهش، رصد مفاهیم مرتبط با حوزه شهریار پژوهی است. بر این اساس، نتایج روش تحلیل هم‌واژگانی بر روی این پژوهش‌ها، منجر به استخراج ۸۷۳ مفهوم یا کلیدواژگان گردید. در این میان بیش از ۷۲ درصد از مفاهیم (۶۳۷ مفهوم) فقط یک بار در پژوهش‌ها ظاهر شدند و تقریباً ۷۰ مفهوم بین ۵ تا ۲۰۰ بار بسامد داشته‌اند. در جدول (۱) مفاهیم با فراوانی آن به شرح زیر ارائه شده است.

جدول ۱، مفاهیم پربسامد در مطالعات حوزه دانش شهریار پژوهی

مفاهیم	فراوانی	مفاهیم	فراوانی	مفاهیم	فراوانی
اشعار	۲۲۱	انقلاب اسلامی	۱۱	معناشناسی	۶
ادبیات تطبیقی	۷۹	تلمیحات	۱۱	وطن پرستی	۶
غزل	۷۰	حضرت علی (ع)	۱۱	آذربایجان	۵
دیوان اشعار	۴۲	نقد و بررسی	۱۱	اخلاق	۵
مطالعه تطبیقی	۲۹	واژه شناسی	۱۱	بیات غنائی	۵
حیدر بابا سلام	۲۷	عرفان	۱۰	امام حسین (ع)	۵
سبک شناسی	۲۶	جایگاه	۹	انسان	۵
تأثیرپذیری	۲۴	جلوه ها	۹	ایران دوستی	۵
زندگی نامه	۲۱	غم	۹	پیامبر اسلام (ص)	۵
عشق	۲۰	نماد شناسی	۹	جایگیری	۵
موسیقی	۱۷	ادبیات مقاومت	۸	رمانتیسیم اجتماعی	۵
نوستالژی	۱۶	اشعار فارسی	۸	زیبایی شناسی	۵
رمانتیسیم	۱۴	ترجمه اشعار	۸	شاعران معاصر	۵
طبیعت	۱۴	شعر فارسی	۸	شعر معاصر فارسی	۵
مضامین اجتماعی	۱۴	معشوق	۸	مضامین مشترک	۵
شعر معاصر	۱۳	تحلیل محتوا	۷	مفاهیم عرفانی	۵
قصیده ها	۱۳	تصویرپردازی	۷	نظامی	۵
اشعار ترکی	۱۲	دین و مذهب	۷	هویت ملی	۵
بزرگداشت	۱۲	مضامین اخلاقی	۷	آداب و رسوم	۵
خاطرات	۱۲	ادبیات عرفانی	۶	ادبیات معاصر	۵
قرآن	۱۲	دفاع مقدس	۶	بیات غنائی	۵
ادبیات پایداری	۱۱	شکل گیری	۶	۷۰+ مفهوم	

در جدول فوق، بیشترین مفاهیم مربوط به تطبیق اشعار شهریار در مفاهیمی همچون «غزلیات»، «سبک شناسی»، «نقد و بررسی منظومه»، «حیدر بابا سلام»، «تأثیر گذاری» وی از شاعران بزرگ ایران، «مضامین عاشقانه»، «زندگی نامه» وی، «خاطرات»، «طبیعت گرایی» در اشعار او، همچنین مفاهیم «رمانتیسیم»، «موسیقی و زیبایی شناسی»، «مضامین اجتماعی» اشعار وی، «قصیده ها»، «اشعار ترکی»، «ادبیات پایداری» و غیره به چشم می خورد که دارای بسامد بالایی نسبت به سایر مفاهیم مرتبط با آثار پژوهش در مورد این شاعر است. در ادامه یافته های این پژوهش، خوشه های مفهومی مرتبط با پژوهش ها به همراه نقشه و جدول ارائه شده است.

۴-۲- پاسخ به سؤال دوم پژوهش: حوزه دانش شهریار پژوهی در چند خوشه مفهومی قرار می گیرند؟

در ادامه نتایج مربوط به تحلیل دانش شهریار پژوهی، به منظور شناسایی الگوی رایج ارتباطات مفهومی در مدارک مورد بررسی و درک کلی از موضوع های حاکم بر آن ها، خوشه های مفهومی

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۹۷ |

محمد حسین شهریار

در آینه تحلیل

دانش پژوهی:

تحلیل...

مرتبط با پژوهش‌ها انجام شده مورد بررسی قرار گرفت و شناسایی شدند. در شکل (۱) نمونه‌های از نتایج خوشه‌بندی مشاهده می‌شود.

id	label	x	y	weight	cluster	id	label	x	y	weight	cluster
146	شخصیت	0.1734	-0.2124	16	1	166	طبیعت	-0.6048	0.1275	94	2
140	سید حیدر حلی	0.2272	-0.2676	24	1	113	رمانتیسزم	-0.3345	0.5126	76	2
72	ترکیه	0.8112	-0.2062	20	1	120	رهی معیری	-0.4953	0.3571	52	2
173	عراق	0.5995	-0.1223	18	1	157	شعر معاصر فارسی	-0.5241	0.4657	28	2
47	اهل بیت _ع	-0.0665	-0.4359	14	1	167	طبیعت گرایی	-0.6112	0.5682	26	2
48	ایران	0.6414	-0.2187	14	1	186	فوزی معلوف	-0.5983	0.3777	26	2
1	تشبیهات	-0.0119	-0.4363	10	1	227	نوگرایی	-0.3457	0.5636	24	2
92	جواهری	0.2713	-0.2544	56	1	69	تخیل	-0.6682	0.7056	22	2
36	امام حسین _ع	0.169	-0.2686	28	1	89	جلوه های طبیعت	-0.6947	0.4217	22	2
148	شعر	0.0644	-0.5424	24	1	117	روستا ستایی	-0.5945	0.7378	20	2
75	تشیع	0.0879	-0.0784	18	1	156	شعر معاصر عربی	-0.5987	0.4539	20	2
14	ادبیات تطبیقی	-0.0886	-0.0975	486	1	29	اشعار سنتی	-0.4204	0.7203	16	2
152	شعر عاشورایی	0.2117	-0.4118	20	1	149	شعر آزاد	-0.4176	0.7214	16	2
61	پیامبر اسلام _ص	0.2165	-0.1555	24	1	108	دیدگاه	-0.8512	0.1522	12	2
53	برجسته سازی	0.0958	-0.7534	12	1	220	نقد تمدن	-0.5987	0.7229	12	2
54	بزرگداشت	0.7447	-0.3937	32	1	82	توصیف	-0.8291	0.2967	10	2
77	تصویرپردازی	-0.1089	-0.1607	44	1	78	تصویرسازی	-0.7051	-0.0234	6	2
151	شعر عاشقانه	0.075	-0.6682	20	1	142	سیر و سیاحت	-0.7114	0.8075	6	2
150	شعر دینی	0.3334	-0.2103	10	1						
218	نزار قبانی	0.226	-0.6663	10	1						
231	واقع کربلا	0.2784	-0.5608	10	1						

شکل ۱. نمونه‌ای از خروجی خوشه‌بندی مفاهیم حوزه دانش شهریار پژوهی (خوشه اول و دوم)

نتایج خوشه‌بندی هوشمند منجر به تشکیل ۲۱ خوشه اصلی در حوزه دانش شهریار پژوهی شد. این خوشه‌ها از ماتریس هم‌رخدادی ۲۴۰ مفهوم با حداقل ۲ بسامد استخراج شده‌اند. نام‌گذاری هر خوشه بر اساس مفاهیمی با وزن بالاتر انجام شده است، که نشان‌دهنده موضوع اصلی آن خوشه است. مفاهیم در هر خوشه به ترتیب وزن مرتب شده‌اند. به دلیل محدودیت حجم مقاله، جزئیات کامل خوشه‌ها ارائه نشده است، اما نمونه‌ای از خروجی خوشه‌ها در شکل ۱ قابل مشاهده است. در جدول ۲ نتایج تمام خوشه‌ها آمده است.

جدول ۲. خوشه‌های مفهومی شکل گرفته از دانش شهریار پژوهی

خوشه‌ها	مفاهیم به ترتیب وزن آن
خوشه اول: (ادبیات تطبیقی مضامین مذهبی و آیینی در اشعار شهریار)	تشبیهات، ادبیات تطبیقی، امام حسین (ع)، ایران، برجسته‌سازی، بزرگداشت، پیامبر اسلام (ص)، ترکیه، تشیع، تصویرپردازی، جواهری، سید حیدر حلی، شخصیت، شعر، شعر دینی، شعر عاشقانه، شعر عاشورایی، عراق، نزار قبانی، واقع کربلا
خوشه دوم: (جلوه‌های طبیعت گرایی در اشعار شهریار)	طبیعت، رمانتیسزم، رهی معیری، شعر معاصر فارسی، طبیعت گرایی، فوزی معلوف، نوگرایی، تخیل، جلوه‌های طبیعت، روستا ستایی، شعر معاصر عربی، اشعار سنتی، شعر آزاد، دیدگاه، نقد تمدن، توصیف، تصویرسازی، سیر و سیاحت
خوشه سوم: (مظاهر ملی گرایی در اشعار شهریار)	اشعار، قصیده‌ها، رمانتیسزم اجتماعی، دفاع مقدس، انقلاب مشروطه، جنگ، میرزاده عشقی، هویت ملی، مضامین جنگ، بهار، فردوسی، مشروطیت، سبک شعر، صور خیال، حوادث تاریخی، صلح

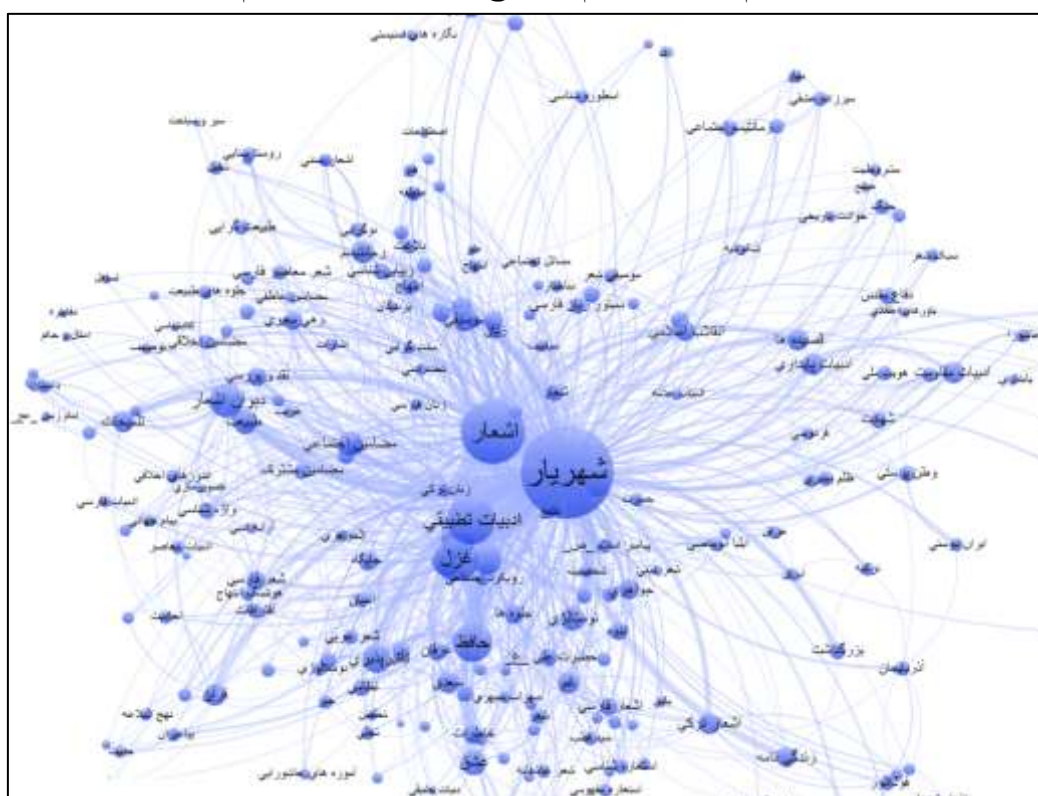

خوشه‌ها	مفاهیم به ترتیب وزن آن
خوشه چهارم: (جلوه‌های عرفانی در اشعار شهریار)	قرآن، جلوه‌ها، عرفان، ترجمه اشعار، ادبیات عرفانی، شعر عربی، احادیث، جبر، اخلاق اسلامی، تجلی، تلمیحات قرآنی، حسین منزوی، جمال و جلال، حضرت یعقوب (ع)، حضرت یوسف (ع)
خوشه پنجم: (غزل‌های فارسی و ترکی شهریار)	غزل، حافظ، انقلاب اسلامی، دستور زبان فارسی، ردیف، زبان، زبان ترکی، قالب، موسیقی شعر، تجدد ادبی، زبان فارسی، ساختار، نوآوری ادبی، مسائل اجتماعی، طنز
خوشه ششم: (جلوه‌های ادبیات مقاومت و پایداری در اشعار شهریار)	ادبیات پایداری، ادبیات مقاومت، شهادت، وطن پرستی، آزادی، ظلم ستیزی، ایران دوستی، عاشورا، معروف الرصافی، ایلیا ابوماضی، پایداری، میهن پرستی، وطن دوستی، باورهای اعتقادی شاعر
خوشه هفتم: (ویژگی‌های اخلاقی انسان در اشعار شهریار)	تحلیل محتوا، نیمایوشیخ، انسان، بلاغت، اخلاق، اجتماع، عاطفه، مزار سروده، مولانا، سنت گرایی، سیاست، سرمایه اجتماعی پروین اعتصامی
خوشه هشتم: (موسیقی درونی، اخلاقی و زیبایی شناسی در اشعار شهریار)	موسیقی، ابتهاج، زیبایی شناسی، مضامین اخلاقی، تشبیهات، هنر، ابتهاج، ترکیبات، گفتگو، تأثیرگذاری، مضامین عاطفی، اصطلاحات، مضامین تربیتی
خوشه نهم: (استعاره‌های بومی و محلی)	اشعار ترکی، اشعار فارسی، آذربایجان، استعاره شناسی، فولکلور، استعاره مفهومی، آداب و رسوم، بازی‌های محلی، فرهنگ، ادبیات، فرهنگ عامیانه، اشعار شهریار
خوشه دهم: (اندرزهای اخلاقی در اشعار شهریار)	شعر فارسی، اندرزهای اخلاقی، پیامبران، نوستالژی، شاعران معاصر، پیام جهانی، نهج البلاغه، حدیث، حضرت علی (ع)
خوشه یازدهم: (ادبیات غنائی در اشعار شهریار)	غم، شعر معاصر، ادبیات غنائی، اندوه، حسرت، مضامین شعری، ادبیات عامه، یاس، شکواییه
خوشه دوازدهم: (جایگاه ادبیات معاصر در اشعار شهریار)	نقد و بررسی، جایگاه، ادبیات معاصر، همای رحمت، ادبیات فارسی، نازک الملائکه، امام زمان (عج)، کتابشناسی
خوشه سیزدهم: (نوستالژی اشعار شهریار)	مطالعه تطبیقی، نوستالژی، خاطرات، مفاهیم عرفانی، روانشناسی، سید قطب، سهراب سپهری، فریدون مشیری، ضرب‌المثل
خوشه چهاردهم: (سبک‌شناسی اشعار شهریار)	سبک‌شناسی، سعدی، نظامی، حافظ، آرایه ادبی، تخلص، مخاطب، سبک شخصی، صائب تبریزی
خوشه پانزدهم: (تلمیحات و آرایه‌های ادبی در دیوان شهریار)	دیوان اشعار، تلمیحات، داستان، آرایه‌های ادبی، موسیقی دانان، امثال و حکم، تساهل، مفاخره
خوشه شانزدهم: (منظومه حیدر بابا سلام شهریار)	حیدر بابا سلام، تأثیرپذیری، مضامین مشترک، الجواهری، سهندیه، عوامل اجتماعی، آموزه‌های عاشورایی
خوشه هفدهم: (نمادشناسی در اشعار شهریار)	نماد شناسی، دین و مذهب، رنگ، اشارات، پرندگان، غربت
خوشه هجدهم: (مضامین عاشقانه در اشعار شهریار)	عشق، معشوق، عاشق، تغزل، شاهنامه فردوسی، دیوان شهریار
خوشه نوزدهم: (سمبولیسم و اسطوره‌شناسی در اشعار شهریار)	شکل‌گیری، جایگیری، سمبولیسم، اسطوره، اسطوره‌شناسی، نگاره‌های فمینیستی
خوشه بیستم: (مضامین و رویکرد اجتماعی)	مضامین اجتماعی، رویکرد اجتماعی، جامعه‌شناسی شعر، فروغ فرخزاد
خوشه بیست و یکم: (واژه‌شناسی معنایی در اشعار شهریار)	واژه‌شناسی، معناشناسی، ساختار معنایی، ساختار زبانی

ماتریس هم‌رخدادی مفاهیم با استفاده از روش خوشه‌بندی در این پژوهش، منجر به استخراج ۲۱ خوشه مفهومی در حوزه دانش شهریار پژوهی شد. این خوشه‌ها نشان می‌دهند که پژوهش‌های مرتبط با شهریار در ۲۱ موضوع اصلی دسته‌بندی می‌شوند. خوشه‌های اول تا سوم دارای بیشترین مفاهیم هستند و نام هر خوشه بر اساس مفاهیم با وزن بالا در آن تعیین شده است. این دسته‌بندی حاصل الگوریتم خاص روش خوشه‌بندی به کاررفته در این پژوهش است.

۴-۳- پاسخ به سؤال سوم پژوهش: ساختار شبکه مفهومی حوزه دانش شهریار پژوهی چگونه ترسیم شده است؟

برای درک بهتر روابط بین مفاهیم، «نقشه شبکه مفهومی شهریار پژوهی» با استفاده از ابزارها و روش‌های مختلف ترسیم شد. این نقشه شامل گره‌ها (مفاهیم یا کلیدواژه‌ها) و لبه‌ها (ارتباطات بین مفاهیم) است. اندازه گره‌ها نشان‌دهنده فراوانی و وزن مفاهیم، و اندازه لبه‌ها بیانگر شدت ارتباط بین مفاهیم است. در شکل ۲، شبکه مفهومی پژوهش‌های مرتبط با شهریار پژوهی ارائه شده است که بر اساس ماتریس هم‌رخدادی مفاهیم استخراج شده در این حوزه ترسیم شده است.

شکل ۲، شبکه مفهومی حوزه دانش شهریار پژوهی

شبکه مفهومی شهریار پژوهی نمایش گرافیکی ارتباطات بین مفاهیم این حوزه است. در این شبکه، هر مفهوم به عنوان یک گره و ارتباطات بین مفاهیم به عنوان لبه‌ها (خطوط ارتباطی) نمایش داده شده‌اند. ضخامت لبه‌ها نشان‌دهنده قدرت ارتباط بین مفاهیم است، به طوری که هر چه لینک‌ها بیشتر

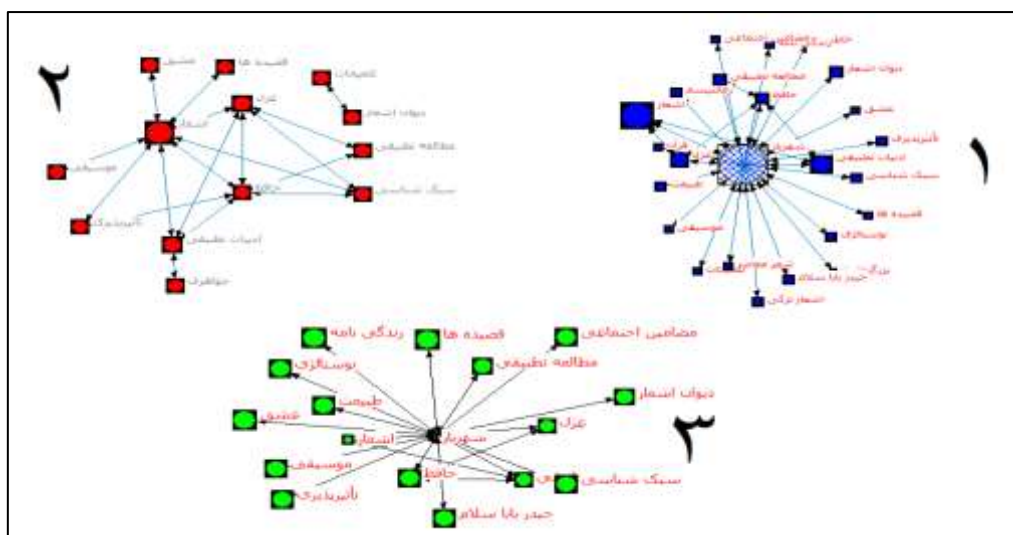
باشد، ارتباط مفهومی قوی تر است. اندازه گره‌ها نیز به تعداد لینک‌ها و بسامد مفاهیم در مدارک علمی بستگی دارد. در این شبکه، ۲۴۰ گره (مفهوم) و ۶۷۲ پیوند (ارتباط) وجود دارد. میانگین تراکم شبکه ۰/۰۹۹۶ درصد است و مهم‌ترین پیوندها شامل ۶۳ ارتباط قوی بین گره‌ها می‌باشد. در جدول (۳) مهم‌ترین هم‌رخدادی‌ها یا پیوندهای مفهومی ارائه شده است.

جدول ۳. هم‌رخدادی مفاهیم در شبکه مفهومی حوزه دانش شهریار پژوهی

هم‌رخدادی مفاهیم		قدرت پیوند	هم‌رخدادی مفاهیم		قدرت پیوند
اشعار	ادبیات تطبیقی	۴۰	اشعار	حضرت علی (ع)	۱۲
حافظ	ادبیات تطبیقی	۲۸	اشعار	طبیعت	۱۲
حافظ	غزل	۲۶	اشعار	جلوه‌ها	۱۲
اشعار	غزل	۲۲	ادبیات تطبیقی	مضامین اجتماعی	۱۲
حافظ	تأثیرپذیری	۲۰	اشعار	حیدر بابا سلام	۱۲
اشعار	حافظ	۲۰	غزل	سعدی	۱۰
اشعار	قصیده‌ها	۲۰	حیدر بابا سلام	نوستالژی	۱۰
اشعار	عشق	۱۸	ادبیات مقاومت	ادبیات پایداری	۱۰
اشعار	موسیقی	۱۶	اشعار	قرآن	۱۰
اشعار	سبک‌شناسی	۱۶	عشق	معشوق	۱۰
اشعار	تأثیرپذیری	۱۶	اشعار	دفاع مقدس	۹
اشعار	موسیقی	۱۶	اشعار	عرفان	۸
تلمیحات	دیوان اشعار	۱۶	اشعار	نمادشناسی	۸
غزل	ادبیات تطبیقی	۱۴	ایران دوستی	وطن پرستی	۸
غزل	سبک‌شناسی	۱۴	عرفان	عشق	۸
الجواهری	ادبیات تطبیقی	۱۴	اشعار	هویت ملی	۶

همان‌گونه مشاهده می‌شود بیشترین هم‌رخدادی‌های مفهومی مابین «اشعار» * ادبیات تطبیقی»، «حافظ» * ادبیات تطبیقی» و «حافظ» * غزل» رخ داده است. در جدول فوق ۳۲ هم‌رخدادی مفاهیم در شبکه شهریار پژوهی با قدرت پیوند از ۶ تا ۴۰ دیده می‌شود. جهت درک بیشتری از پیوند مفاهیم، نقشه شکل ۳ بر اساس شاخص‌های تحلیل شبکه مفهومی ارائه شده است.

شکل ۳. مفاهیم برجسته بر اساس شاخص‌های تحلیل شبکه مفهومی حوزه دانش شهریار پژوهی

جهت درک بهتر از آنچه که در سه نقشه فوق به دست آمد، جدول زیر ارائه می‌شود.

جدول ۴. مفاهیم از نظر مرکزیت درجه، بینابینی و نزدیکی در حوزه دانش شهریار پژوهی

مفاهیم	مرکزیت درجه	مفاهیم	مرکزیت بینابینی	مفاهیم	مرکز نزدیکی
اشعار	۵۳۶	اشعار	۱۵/۷۳۴	اشعار	۷۱/۰۴۵
ادبیات تطبیقی	۲۴۳	ادبیات تطبیقی	۴/۲۷۹	ادبیات تطبیقی	۶۰/۵۶۰
غزل	۱۹۴	غزل	۲/۲۱۲	غزل	۵۴/۴۶۲
دیوان اشعار	۱۰۲	دیوان اشعار	۰/۹۹۸	دیوان اشعار	۴۵/۲۱۴
سبک‌شناسی	۷۸	بازی‌های محلی	۰/۵۰۸	حیدر بابا سلام	۵۳/۲۴۴
حیدر بابا سلام	۶۶	حافظ	۰/۴۷۰	حافظ	۵۳/۲۴۴
تأثیرپذیری	۶۵	حیدر بابا سلام	۰/۴۱۳	طبیعت	۵۲/۵۳۹
عشق	۵۴	رمانتیسیم	۰/۴۰۷	سبک‌شناسی	۵۲/۴۲۳
طبیعت	۴۷	فرهنگ	۰/۳۲۴	نوستالژی	۵۲/۱۹۳
نوستالژی	۴۷	طبیعت	۰/۲۴۳	اشعار ترکی	۵۱/۸۵۲
تمرکز شبکه	۲/۸۶۲٪	تمرکز شبکه	۰/۳۰۴٪	تمرکز شبکه	۹۵/۹۳٪
میانگین	۲۳/۶۹۹٪	میانگین	۰/۴۱۴٪	میانگین	۵۰/۶۸۱٪
انحراف معیار	۹۸/۱۵۱٪	انحراف معیار	۴/۴۲۹٪	انحراف معیار	۳/۸۹۴٪

در جدول ۴ ده مفهوم پرکاربرد بر اساس شاخص‌های تحلیل شبکه ارائه شده است. مفهوم «اشعار» با مرکزیت درجه ۵۳۶، بیشترین ارتباط را با سایر مفاهیم دارد و هسته اصلی حوزه شهریار پژوهی است. پس از آن، مفاهیم «ادبیات تطبیقی» و «غزل» اهمیت بالایی دارند. مفهوم «اشعار» با مرکزیت بینابینی ۱۵/۷۳۴، نقش کلیدی در ارتباط بین مفاهیم ایفا می‌کند و «ادبیات تطبیقی» و «غزل» نیز به عنوان مفاهیم واسطه‌ای مهم عمل می‌کنند. از نظر شاخص نزدیکی، مفهوم «اشعار» با مرکزیت نزدیکی ۷۱/۰۴۵، نزدیک‌ترین مفهوم به سایر مفاهیم است. در نتیجه، «اشعار» در هر سه معیار مرکزیت (درجه، بینابینی و نزدیکی) رتبه اول را دارد و عنصر کلیدی این حوزه است، در حالی که

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۱۰۴ |

دوره ۴، شماره ۲

پیاپی ۱۲

جدول ۵. ادبیات و مطالعات تطبیقی حوزه دانش شهریار پژوهی با سایر شاعران و نویسندگان

شهریار	شاعران	ادبیات و مطالعات تطبیقی	میانگین قدرت پیوند	وزن
شهریار	حافظ	غزل، ادبیات عرفانی، اندیشه ورزی، تأثیرپذیری، معناشناسی، ادبیات فلسفی، مضامین اجتماعی، عواطف انسانی، مردم‌شناسی، اندو، مخاطب شناسی، سبک‌شناسی، اشعار حماسی، قصیده‌ها، عامیانه گویی، مضامین شعری، مضامین مشترک، نظیره‌گویی	۸۵	۱۴۶
شهریار	نیمایوشیج	افسانه‌ها، رمانتیسیم، تأثیرپذیری، تشبیهات، مضامین اجتماعی، سیاست، رابطه شاعرانه، نوگرایی، سنت‌گرایی، منظومه‌ها، رئالیست، بیماری اجتماعی، تحلیل شعر معاصر	۱۸	۲۴
شهریار	الجواهری	مضامین دینی، اهل بیت (ع)، امام حسین (ع)، تعلیم و تربیت، حیدر بابا سلام، مضامین مشترک، دین و مذهب، شعر عاشورایی، شهید، شهادت، شعر پایداری، واقع کربلا	۱۴	۱۴
شهریار	رهی معیری	جلوه‌های طبیعت، مضامین اجتماعی، بی‌وفایی، طبیعت، طبیعت‌گرایی، موسیقی، زیبایی‌شناسی، مضامین مشترک	۱۴	۳۰
شهریار	سعدی	اخلاق، غزل، تأثیرپذیری، سبک‌شناسی، ادبیات عرفانی، اندو	۱۴	۳۲
شهریار	ابتهاج	افتراقات، شعر غنائی، مضامین عاطفی، هنر، زیبایی‌شناسی، غزل، موسیقی	۱۲	۱۸
شهریار	نظامی گنجوی	مضامین اجتماعی، برابری، تأثیرپذیری، سبک‌شناسی، غزل، نماد شناسی، رنگ، ادبیات غنائی	۱۰	۲۲
شهریار	پروین اعتصامی	بلاغت، تحلیل محتوا، عاطفه، سیمای جامعه، مضامین اجتماعی	۶	۸
شهریار	سید حیدر حلی	علویات، شعر دینی، پیامبر اسلام (ص)، شخصیت، تصویرپردازی، شعر شیعی، شعر عاشورایی	۶	۸
شهریار	سید قطب	نوستالژی، خاطرات گذشته، روانشناسی، واکاوی، مکانیزم‌های دفاعی	۶	۸
شهریار	فوزی معلوف	توصیف طبیعت، شعر معاصر عربی، شعر معاصر ایران، نقد و بررسی	۶	۶
شهریار	معروف الرصافی	ادبیات مقاومت، ظلم‌ستیزی، بیداری ملت، ادبیات پایداری، همبستگی ملی، وطن‌دوستی	۶	۶
شهریار	مولانا	اخلاق اجتماعی، نوستالژی، وحدت، عشق، انسان‌محوری، همسازی	۶	۸
شهریار	ایلیا ابوماضی	خوش‌بینی، جلوه‌ها، شادی، ظلم‌ستیزی، نقد شعر، ترجمه اشعار، خوش‌بینی، شعر عربی، ادیان آسمانی، اخلاق اسلامی، عقاید، جبر	۴	۶
شهریار	حسین منزوی	ترجمه اشعار، غزل، اشعار ترکی، حیدر بابا سلام	۴	۶
شهریار	سهراب سپهری	نوستالژی، مفاهیم عرفانی، حیدر بابا سلام	۴	۶
شهریار	فردوسی	هویت ملی، نوستالژی، حماسه، تأثیرپذیری	۴	۱۰

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه ۱۰۵ |

محمد حسین شهریار

در آینه تحلیل

دانش پژوهی:

تحلیل...

شهریار	شاعران	ادبیات و مطالعات تطبیقی	میانگین قدرت پیوند	وزن
شهریار	فروغ فرخزاد	خیانت، بی‌وفایی، مضامین اجتماعی	۴	۱۰
شهریار	فریدون مشیری	نوستالژی فردی، نوستالژی اجتماعی، مهرورزی	۴	۶
شهریار	نزار قبانی	شعر عاشقانه، واقع کربلا	۴	۶
شهریار	ابراهیم ناجی	رمانتیسیم	۲	۴
شهریار	ابن ابی الحدید	حضرت علی (ع)	۲	۴
شهریار	ابن خفاجه	توصیف طبیعت	۲	۴
شهریار	ابن زیدون	غزل	۲	۴
شهریار	احمد دجور	وطن پرستی	۲	۶
شهریار	احمد شوقی	اسلام، پیامبر اسلام (ص)	۲	۲
شهریار	اخوان ثالث	نماد شناسی، ادبیات پایداری	۲	۲
شهریار	ارفه چنگ نواز	دیدگاه شناسی	۲	۶
شهریار	افتخار عارف	تاریخ، فردوسی	۲	۴
شهریار	اقبال لاهوری	قصیده‌ها	۲	۶
شهریار	ایرج میرزا	تأثیر پذیری	۲	۲
شهریار	بلالی باش	ساختار، تحلیل محتوا، غزل	۲	۲
شهریار	بهمن فرسی	ترجمه اشعار، حیدر بابا سلام	۲	۶
شهریار	توفیق حکیم	دیدگاه شناسی	۲	۶
شهریار	جوزف کمبل	ادبیات عرفانی، عزیمت، بازگشت، تشرّف، کهن‌الگوی	۲	۲
شهریار	حسن زاده آملی	مکاتب، روح و روان، ادبیات عرفانی	۲	۲
شهریار	حسین شهسوارانی	ملاقات‌ها	۲	۲
شهریار	حلال آل احمد	مردسالاری، شکل‌گیری، جایگیری	۲	۲
شهریار	خاقانی	طبیعت‌گرایی	۲	۴
شهریار	رابرت لی فراست	فلسفه، عشق	۲	۲
شهریار	رضا بره‌نی	شعر معاصر	۲	۸
شهریار	ژان کوکتو	دیدگاه شناسی	۲	۴
شهریار	سوفوکلِس	دیدگاه شناسی	۲	۶
شهریار	سیمین بهبهانی	خیانت، مضامین اجتماعی	۲	۶
شهریار	شباب الظریف	عشق، غم فراق	۲	۲
شهریار	شفیعی کدکنی	هنر، زیبایی‌شناسی	۲	۴
شهریار	صائب تبریزی	ضرب‌المثل	۲	۶
شهریار	علاءالدین حلی	تحلیل محتوا، آیین تشیع	۲	۴
شهریار	علی احمد باکثیر	دیدگاه شناسی	۲	۶
شهریار	علی آقا واحد	زیبایی‌شناسی، سبک‌شناسی	۲	۲
شهریار	علی اکبر شیدا	موسیقی، زیبایی‌شناسی	۲	۴
شهریار	علی موسوی گرمارودی	تلمیحات مذهبی	۲	۲
شهریار	عماد خراسانی	معشوق، غسلیات	۲	۲
شهریار	فضولی بغدادی	شعر فارسی، شعر عربی، حضرت علی (ع)	۲	۴
شهریار	قیصر امین پور	ملی‌گرایی، مشروطیت	۲	۲
شهریار	قیصر امین پور	شعر مذهبی، شعر آیینی، ملی‌گرایی، مشروطیت	۲	۶
شهریار	کسائی مروزی	غدیر، ولایت، حضرت علی (ع)	۲	۲
شهریار	لامارتین	خاطرات	۲	۲

شهریار	شاعران	ادبیات و مطالعات تطبیقی	میانگین قدرت پیوند	وزن
شهریار	لرمانتوف	تأثیرپذیری، منظومه اهریمن	۲	۲
شهریار	لوکاج	مدرنیته، بیگانگی، انسان تک ساحتی، چیز وارگی، انسان	۲	۶
شهریار	لوئیز کلیک	رمانتیسم	۲	۲
شهریار	محتشم کاشانی	عناصر شعری، حماسه حسینی	۲	۴
شهریار	محمد بوصیری	پیامبر اسلام (ص)	۲	۲
شهریار	محمدرضا کردستانی	نماد شناسی، ادبیات پایداری، رنگ	۲	۲
شهریار	معینی کرمانشاهی	تحلیل محتوا، موسیقی، زیبایی شناسی	۲	۶
شهریار	مفدی زکریا	فقر، شعر عربی، طبیعت، نوستالژی	۲	۲
شهریار	ملک شعرای بهار	انقلاب مشروطه، رمانتیسم اجتماعی، شعر معاصر، نوستالژی، ملی گرایی	۲	۲
شهریار	مهر علی خویی	شعر فارسی، شعر عربی، حضرت علی (ع)	۲	۴
شهریار	میرزاده عشقی	انقلاب مشروطه، رمانتیسم اجتماعی، شعر معاصر، نوستالژی، ملی گرایی	۲	۲
شهریار	میعود سعد	نوستالژی	۲	۴
شهریار	نادرپور	عشق، عاشق، معشوق، تغزل	۲	۲
شهریار	ناصر خسرو	ضرب المثل	۲	۶
شهریار	هابر ماس	انسان، مدرنیته، بیگانگی، انسان تک ساحتی، چیز وارگی	۲	۶
شهریار	هربرت مارکوزه	انسان، مدرنیته، بیگانگی، انسان تک ساحتی، چیز وارگی	۲	۶

در جدول فوق، ۸۲ شاعر و نویسنده به همراه قدرت پیوند و وزن مفاهیم در مطالعات تطبیقی شهریار پژوهی آمده است. در این حوزه، ۱۴۹ مفهوم مورد بررسی قرار گرفته اند که بیشترین آن ها شامل مفاهیمی مانند نوستالژی، تأثیرپذیری، مضامین اجتماعی، زیبایی شناسی، غزل، ادبیات عرفانی و منظومه «حیدر بابا سلام» است. بیشترین مطالعات تطبیقی با ۲۱ مفهوم مربوط به حافظ بوده و پس از آن، نیما یوشیج و الجواهری با ۱۳ مفهوم و ایلیا ابوماضی با ۱۱ مفهوم در رده های بعدی قرار دارند.

۵- بحث و نتیجه گیری

آثار شهریار پژوهی تاکنون در ۷۱۹ مقاله ثبت شده و حدود ۸۷۵ مفهوم مرتبط با این حوزه شناسایی شده است. این مفاهیم طیف گسترده ای از مباحث مانند ادبیات تطبیقی، غزل، سبک شناسی، تأثیرپذیری، عشق، موسیقی، نوستالژی و مضامین اجتماعی را پوشش می دهند. میانگین تعداد مفاهیم به ازای هر مقاله ۱/۲۰ مفهوم است. این حوزه پژوهشی، مؤلفه های ادبی و اجتماعی متنوعی را در بر می گیرد.

با توجه به تحلیل هم واژگانی حوزه دانش شهریار پژوهی، می توان نتیجه گرفت که شهریار یکی از شاعران معاصر تأثیر گذار است. ویژگی های برجسته او شامل دوزبانه بودن اشعار (فارسی و ترکی

محمد حسین شهریار
در آینه تحلیل
دانش پژوهی:
تحلیل...

شکل ۵. مفاهیم پربسامد مجله «مطالعات شهریار پژوهی» (استخراج ۱۴۰۳/۹/۲۵)

خوشه‌بندی مفاهیم در حوزه‌های علمی به معنای دسته‌بندی داده‌ها یا اشیاء مشابه است که بدون دخالت انسان و با استفاده از روش‌های مختلف انجام می‌شود. در این پژوهش، خوشه‌بندی مفاهیم حوزه دانش شهریار پژوهی باهدف شناسایی مباحث مطرح‌شده درباره این شاعر معاصر انجام شد و منجر به استخراج ۲۱ خوشه نسبتاً مستقل گردید. برخی از این خوشه‌ها شامل مضامین مذهبی و آیینی، طبیعت‌گرایی، ملی‌گرایی، عرفان، غزل فارسی، ادبیات مقاومت، موسیقی درونی، اخلاق و زیبایی‌شناسی، استعاره‌های بومی، نوستالژی، سبک‌شناسی، تلمیحات، نمادشناسی، مضامین عاشقانه، سمبولیسم، اسطوره‌شناسی، مضامین اجتماعی و واژه‌شناسی معنایی هستند. موسوی جورکانی (۱۳۹۹) در پژوهش خود با عنوان «کارنامه شهریار پژوهی»، به جمع‌آوری و بررسی آثاری پرداخته که به‌نوعی با شهریار و شعر او مرتبط هستند، اما برخلاف عنوان پژوهش، دسته‌بندی مشخصی از مباحث مطرح‌شده ارائه نمی‌دهد. در مقابل، خوشه‌بندی انجام‌شده در این پژوهش

می‌تواند به عنوان پایه‌ای برای مطالعات شهریار پژوهی مورد استفاده قرار گیرد و به پژوهشگران کمک کند تا موضوعات مختلف را به صورت منظم‌تر و نظام‌مندتر بررسی کنند.

ترسیم نقشه مفهومی حوزه شهریار پژوهی نشان داد که شبکه شکل گرفته گسسته است و مفاهیم آن کمتر باهم ارتباط دارند. تراکم شبکه حدود ۰/۰۹۹۶ است که نشان‌دهنده پرتراکم نبودن آن است. با این حال، حدود ۶۰ مفهوم کلیدی باعث انسجام جزئی در شبکه شده‌اند. با توجه به تراکم پایین، اتصالات کامل بین مفاهیم برقرار نشده است، اما برخی مفاهیم ارتباط تنگاتنگی دارند و همگرایی مفهومی در آن‌ها دیده می‌شود. به نظر می‌رسد در آینده، شبکه مفهومی شهریار پژوهی گسترده‌تر شده و لینک‌های بیشتری بین مفاهیم ایجاد شود.

مطالعات شهریار پژوهی، به عنوان یکی از حوزه‌های تخصصی و جذاب در پژوهش‌های ادبی، به بررسی تطبیقی آثار و زندگی شهریار با شاعران و ادیبان دیگر در فرهنگ‌های مختلف می‌پردازد. این مطالعات از جنبه‌های ادبی، زبانی، فرهنگی و تاریخی انجام شده و شامل تطبیق موضوعات شعری مانند عشق، عرفان، طبیعت، میهن‌دوستی و مسائل اجتماعی؛ تحلیل سبک ادبی شهریار در مقایسه با شاعران معاصر و پیشین (هم در اشعار فارسی و هم ترکی آذری)؛ بررسی ترجمه‌های آثار او به زبان‌های دیگر و تأثیرش بر ادبیات جهان، به‌ویژه ادبیات عربی؛ و همچنین مقایسه جایگاه شهریار با شاعران بزرگی مانند حافظ، مولوی، نیما، سعدی و نویسندگان خارجی مانند هابرماس، مارکوزه، سوفوکل، جوزف کمبل، ژان کوکتو، لوکاک و لوئیز کلیک است.

در میان شاعران سده‌های پیشین، بیشترین مطالعات تطبیقی شهریار با حافظ انجام شده و پس از آن با مولانا، سعدی، نظامی و فردوسی مقایسه شده است. این مقایسه‌ها شامل مضامین عرفانی، عاشقانه، عشق الهی، تأثیرپذیری، مضامین اجتماعی، سبک‌شناسی و ملی‌گرایی است. در میان شاعران معاصر، آثار شهریار با ابتهاج، پروین اعتصامی، رهی معیری، فروغ فرخزاد و اخوان ثالث در موضوعاتی مانند نوآوری‌های شعری، مضامین اجتماعی، تصویرپردازی طبیعت و رمانتیسم مقایسه شده است. مضامین مذهبی، به‌ویژه اشعار مرتبط با اهل بیت (ع)، جایگاه ویژه‌ای در آثار شهریار دارند و با شاعرانی مانند الجواهری، نزار قبانی و فضولی بغدادی مقایسه شده‌اند. منظومه «حیدر بابا سلام» شهریار، که بیانگر نوستالژی، عشق به طبیعت و زندگی روستایی است، با شاعرانی مانند حسین منزوی و سهراب سپهری مقایسه شده و پلی میان فرهنگ بومی و جهانی ایجاد کرده است. آثار شهریار بازتاب‌دهنده دغدغه‌های اجتماعی، فرهنگی و عرفانی اوست و الگویی چندوجهی ارائه می‌دهد که در طراحی برنامه‌های فرهنگی و دانشگاهی قابل استفاده است. تحلیل آثار او از منظر دانش‌پژوهی نیازمند بررسی جامع و چندبعدی است، زیرا اشعارش حاوی مضامین متنوعی هستند. در این پژوهش، با استفاده از روش تحلیل هم‌واژگانی، مضامین و مفاهیم اصلی اشعار شهریار به‌طور دقیق‌تر شناسایی و تحلیل شد. این روش به درک بهتر آثار شهریار کمک کرده و زمینه را برای مطالعات تطبیقی گسترده‌تر فراهم می‌کند. به پژوهشگران و دانشجویان پیشنهاد می‌شود که خوشه‌های موضوعی شناسایی شده را به عنوان نقطه شروع برای مطالعات عمیق‌تر

انتخاب کنند. چنین پژوهش‌هایی نه تنها جایگاه شهریار در ادبیات معاصر را روشن تر می‌سازد، بلکه ارتباطات مفهومی بین ادبیات فارسی و دیگر فرهنگ‌ها را نیز آشکار می‌کند.

۶- منابع و مآخذ:

- آریان، حسین؛ عقدایی، تورج؛ و سجادی، سید علی محمد. (۱۳۹۴). تحلیل برخی روایات و اشارات عرفانی در شعر شهریار. *عرفان/اسلامی*، ۱۲ (۴۴)، ۳۰۸-۲۸۷.
https://journals.iau.ir/article_542248.html
- احمدی، حمید؛ و عصاره، فریده. (۱۳۹۶). بررسی مفاهیم، تعاریف و کارکردهای تحلیل هم واژگانی. *مطالعات ملی کتابداری و سازمان‌دهی اطلاعات*، ۲۸ (۱)، ۱۲۵-۱۴۵.
<https://www.magiran.com/paper/1707685>
- پورآسیاب دیزج، طاهره. (۱۳۹۶). اثربخشی فرهنگ آذربایجان در اشعار ترکی شهریار. *مطالعات شهریار پژوهی*، ۳ (۱۳)، ۷۵-۸۲.
<https://www.magiran.com/paper/1732820>
- حبیبی، مختار. (۱۴۰۰). نگاهی جامعه‌شناسانه به دیوان اشعار استاد شهریار. *مطالعات شهریار پژوهی*، ۸ (۳۳)، ۶۶۳-۷۳۲.
- <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1817107>
- راثی، محسن. (۱۳۹۶). سبک و برخی مختصات شعر شهریار. *مطالعات شهریار پژوهی*، ۳ (۱۲)، ۱-۱۰.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage>
- ساردویی، فاطمه. (۱۴۰۰). بررسی مسائل اجتماعی در دیوان شهریار و فروغ فرخزاد. *اورمزد*، (۵۴)، ۱۷۴-۱۵۸.
<https://sid.ir/paper/403399/fa>
- سفیدگر شهنقی، حمید. (۱۳۹۶). عناصر فولکلور آذربایجان در دیوان ترکی استاد شهریار. *مطالعات شهریار پژوهی*، ۳ (۱۲)، ۵۱۷-۵۴۴.
<https://www.magiran.com/paper/1698944>
- سید صدری میانه، سعید. (۱۳۸۸). داستانی ناگفته از زندگی استاد شهریار. *حافظ*، ۶۲، ۲۶-۲۷.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/467925/>
- شوکتی، آیت. (۱۳۹۹). حیدرآباد، ترجمان غریب‌انگی شهریار. *ادبیات و زبان‌های محلی ایران زمین*، ۶ (۳)، ۸۷-۱۱۰.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1712385/>
- صبری، حمید. (۱۳۹۹). شهریار و موسیقی اول. *مطالعات شهریار پژوهی*، ۷ (۲۵)، ۱۹۳-۲۰۲.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1738288>
- عباسی، حمیدرضا؛ حسینی کیا، غلامحسین؛ و علی داوری. (۱۴۰۰). نگاشت مفهومی رفتار کارآفرینانه کارکنان در سازمان‌های دولتی (رویکرد علم‌سنجی). *مدیریت اجرایی*، ۱۳ (۲۶)، ۱۹۳-۲۲۰.
<http://doi.org/10.22080/JEM.2021.19737.3333>
- علیزاده، جمشید. (۱۳۸۴). یادنامه سید محمد حسین شهریار: سال‌شمار زندگی شهریار؛ معرفی و نقد. *بخارا*، ۴۳، ۳۴۸-۳۵۷.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/434587>
- غلام، محمد. (۱۳۹۹). استاد محمدحسین شهریار، شاعر محبوب ملت ایران و شهریار ملک دل پارسی گویان و ترکان پارسی گوی عالم. *مطالعات شهریار پژوهی*، ۷ (۲۵)، ۴۳۵-۴۶۴.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1746953>
- غیبی، سید محمودرضا؛ و بامدادی، بهروز. (۱۴۰۰). بررسی سبک‌شناختی اشعار فارسی شهریار. *مطالعات شهریار پژوهی*، ۸ (۳۲)، ۸۳-۱۱۲.
- <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/>
- قاسمی گل‌افشانی، علی‌اکبر. (۱۳۹۹). ضرورت بیشتر توجه کردن مردم آذربایجان به ایران‌دوستی شهریار. *مطالعات شهریار پژوهی*، ۷ (۲۵)، ۲۲۷-۲۳۴.
<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1738290>

مجله " مطالعات شهريار پژوهی " (۱۳۹۳). فصلنامه.

<https://www.noormags.ir/view/fa/magazine/3683>

محسنی، محمدباقر. (۱۳۹۷). استاد شهريار (شاگرد مكتب ولايت). *مطالعات شهريار پژوهی*، ۴ (۱۹)،

<http://noo.rs/9Ldez>. ۳۴۶-۳۵۷

مظفري، سولماز. (۱۳۹۹). شهريار و رويکرد نوستالژيک با تکیه بر منظومه «حيدر بابا سلام». *مطالعات*

شهريار پژوهی، ۷ (۲۷)، ۲۹۳-۳۰۶

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1738483>

موسوی جروکاني، سيد حامد. (۱۳۹۹). کارنامه شهريار پژوهی در ايران. *شهريار پژوهی*، ۷ (۲۵)،

۳۷-۶۰.

نعنا فروش، فاطمه. (۱۳۹۷). سبک شعر و اندیشه شهريار. *مطالعات شهريار پژوهی*، ۴ (۱۹)، ۳۷۸-

[۴۱۵](https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1817438/) <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1817438/>

وند نوروز، جواد. (۱۳۹۶). بررسی و تحليل ديوان اشعار فارسی استاد شهريار از حيث توجه به ابعاد

اجتماعی در اشعار فارسی و ترکی. *مطالعات شهريار پژوهی*، ۳ (۱۵)، ۳۶۲-۲۸۳.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1817034>

Goldman, A.W, & Kane, M. (2014). Concept mapping and network analysis: an analytic pproach to measure ties among constructs. *Evaluation and program planning*. 47, 9-17. <http://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2014.06.005>

Maditati, D.R., Munim, Z. H., Schramm, H-J.& Kummer, S. (2018). A review of green supply chain management: from bibliometric analysis to a conceptual framework and future research directions. *Resources, Conservation & Recycling*, 139, 150-162. <http://doi.org/10.1016/j.resconrec.2018.08.004>

Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2017). Citation-based clustering of publications using CitNetExplorer and VOSviewer. *Scientometrics*, 111(2), 1053-1070. <http://doi.org/10.1007/s11192-017-2300-7>

Yang, Y., Wu, M., & Cui, L. (2012). Integration of three visualization methods based on co-word analysis. *Scientometrics*, 90(2), 659-673.

<http://doi.org/10.1007/s11192-011-0541-4>

نشریه مطالعات دانش پژوهی

صفحه | ۱۱۰

دوره ۴، شماره ۲

پیاپی ۱۲